

ΕΥΑ ΣΗΜΑΝΤΩΝΗ-ΜΠΟΥΡΝΙΑ

Θραύσμα ενεπιγράφου αγγείου από το Δεσποτικό Πάρου

Το σημείωμα αφορά στο θραύσμα του ενεπιγράφου ανοικτού αγγείου από το ιερό της νησίδος του Δεσποτικού παρά την Πάρο, το οποίο δημοσιεύεται στις σελ. 67-70 του περιοδικού από τον φίλο Αγγελο Ματθαίου.

ΠΗΛΟΣ. Από τα θραυσμένα σημεία του αγγείου (βλ. παραπ. σελ. 70, εικ. 2) φαίνεται ότι έχει χρησιμοποιηθεί το είδος πηλού που είναι σύνηθες για την παραγωγή μεγάλων αποθηκευτικών αγγείων στην Πάρο, δηλ. πορτοκαλόχρωμος, με άφθονα λευκά ασβεστολιθικά εγκλείσματα και λίγα εγκλείσματα από κοπανισμένο κεραμίδι (*chamotte*). Η όπτηση είναι ικανοποιητική και ο πηλός έχει γίνει ιδιαίτερα σκληρός.¹ Για την ανάγλυφη διακόσμηση έχει χρησιμοποιηθεί πολύ καθαρότερος και λεπτότερος πηλός. Μετά το πέρας της διακόσμησης του αγγείου, και προ της οπτήσεως, η εξωτερική του επιφάνεια φαίνεται να έχει περαστεί με ένα αραιό υδαρές επίχρισμα (*thin wash*) που του προσδίδει την κιτρινωπή χροιά.

ΣΧΗΜΑ ΑΓΓΕΙΟΥ. Το αγγείο δεν έχει το σύνηθες για τις Κυκλάδες του 8ου - πρώιμου 6ου αι. π.Χ. σχήμα του ανάγλυφου πιθαμοφόρα. Ό,τι σώζεται παραπέμπει στο τυπικό σχήμα του πίθου, ιδιαίτερα διαδεδομένου από τον 6ο αι. π.Χ. κε., όπως το γνωρίζουμε κυρίως από την Αττική, αλλά και από πολλές άλλες περιοχές του ελληνικού χώρου.²

Στη συγκεκριμένη όμως περίπτωση εντύπωση προκαλεί το στενό επίπεδο χείλος, η γωνία του οποίου ως προς τον αρκετά σφαιρικό ώμο θυμίζει την αντίστοιχη διαμόρφωση των δίνων των Κυκλαδικών, Κρητικών αλλά και των Ανατολικοϊωνικών εργαστηρίων.³

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ. Η σειρά εμπέστων κυκλίσκων που περιτρέχει το αγγείο κάτω από τη νεύρωση, έχει γίνει με την πίεση της τομής μικρού καλάμου, ή άλλου παρεμφερούς εργαλείου. Είναι κοινότατο διακοσμητικό θέμα σε πιθοειδή αγγεία του 6ου αι. π.Χ. τόσο στις Κυκλάδες, όσο και στην Αττική και αλλού.⁴

Δεν γνωρίζω άλλο παράδειγμα, στο οποίο η κατά τα φαινόμενα χειροποίητη ανάγλυφη διακόσμηση, πιθανότατα μεγάλη *σιγμοειδής* ή *τρέχουσα* σπείρα με ημιανθέμια, να συνδυάζεται με εμπέστους κυκλίσκους. Για το φυτικό κόσμημα δεν έχω να προσφέρω ακριβές παράλληλο από την ανάγλυφη

1. Πρβλ. Γ. Μπακαλάκης, Από τα νοτιοανατολικά κράσπεδα της Πάρου, στον τόμο *Αμητός. Τιμητικός τόμος για τον Μανώλη Ανδρόνικο*, Θεσσαλονίκη 1987, τ. 1, 532-550.

2. Πρβλ. Elizabeth Boggess, *The Development of the Attic Pithos*, (Διδ. Διατριβή Bryn Mawr College, 1972), Ann Arbor 1979.

3. Βλ. Eva Simantoni-Bournia, The Early Phases of the Hyria Sanctuary on Naxos. An Overview of the Pottery, στον τόμο Maria Stamatopoulou, Marina Yeroulanou (eds), *Excavating Classical Culture. Recent Archaeological Discoveries in Greece*, Oxford, 2002, 269-280 [*British Archaeological Reports Inter. Ser.* 1031], 277 εικ. 3b και υποσημ. 58 με τη σχετική βιβλιογραφία.

4. Πρβλ. E. Boggess, ό.π. (σημ. 2), και Εύα Σημαντώνη-Μπουρνιά, Πίθοι των ιστορικών χρόνων με εγχάρκτη διακόσμηση από τη ΝΑ Κέα, στον τόμο Λίνα Γ. Μενδώνη, Α. Μαζαράκης-Αινιάν (επιμ.), *Κέα-Κύθνος. Ιστορία και Αρχαιολογία. Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου Κέα-Κύθνος, 22-25 Ιουνίου 1994*, Αθήνα 1998, 487-516.

κεραμική. Το πλησιέστερο γραπτό παράλληλο *σιγμοειδούς* σπείρας με ημιανθέμια, στα οποία μάλιστα το πρώτο φύλλο είναι λογχοειδές, όπως στο ανάγλυφο αγγείο, συναντάται -σπάνια- στην «μηλιακή» (= παριακή) αγγειογραφία κατά το τελευταίο τέταρτο του 7ου αι. π.Χ.⁵ Μια αρκετά κατατοπιστική ιδέα *τρέχουσας* σπείρας με ημιανθέμια παρέχουν κλαζομενικές σαρκοφάγοι της ομάδας *Albertinum* από τον ύστερο 6ο/πρώιμο 5ο αι. π.Χ.⁶ Το ίδιο κόσμημα βρίσκεται στο επίπεδο χείλος περιρραντηρίου από τις Κλαζομενές των μέσων του 6ου αι. π.Χ.⁷

ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ. Με βάση τη στενή συγγένεια της ανάγλυφης φυτικής διακόσμησης προς παραδείγματα της παριακής αγγειογραφίας, το αγγείο θα έπρεπε να χρονολογηθεί στον ύστερο 7ο αι. π.Χ.⁸ Δεδομένου όμως ότι δεν είναι δυνατό να γνωρίζουμε αν πρόκειται για σιγμοειδή ή *τρέχουσα* σπείρα, θα μπορούσαμε να δεχτούμε χρονολόγηση το αργότερο μέχρι τα μέσα του 6ου αι. π.Χ., όταν η γραπτή *τρέχουσα* σπείρα με ημιανθέμια εμφανίζεται στην ανατολικοϊωνική κεραμική.⁹

5. Photini Zaphiropoulou, *La céramique "mélienne"*, EAD XLI, Paris 2003, 90 εικ. XXVII.6 και πίν. LIII. 66-67.

6. R. M. Cook, *Clazomenian Sarcophagi*, Mainz 1981, 92, εικ. 57, πίν. 49.1.

7. Βλ. H. Cevizoğlu, *Reliefkeramik archaischer Zeit aus Klazomenai*, F. Bertemes, A. Furtwängler (eds), *Schriften des Zentrums für Archäologie und Kulturgeschichte des Schwarzmeerraumes (ZAKS)* 18, Langenweissbach 2010, 41, πίν. 4 και πίν. 52.7.

8. Βλ. Zaphiropoulou ό.π. (σημ. 5), 151, αρ. 66-67.

9. Βλ. Cevizoğlu, ό.π. (σημ. 7).